

**Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o kmetijstvu, podeželju in trajnostnem razvoju
v državah vzhodnega partnerstva**

(mnenje na lastno pobudo)

(2016/C 013/20)

Poročevalka: Dilyana SLAVOVA

Evropski ekonomsko-socialni odbor je na 504. plenarnem zasedanju 21. in 22. januarja 2015 sklenil, da v skladu s členom 29(2) poslovnika pripravi mnenje na lastno pobudo o naslednji temi:

Kmetijstvo, podeželje in trajnostni razvoj v državah vzhodnega partnerstva

(mnenje na lastno pobudo).

Strokovna skupina za zunanje odnose, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 16. julija 2015.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 510. plenarnem zasedanju 16. in 17. septembra 2015 (seja z dne 16. septembra) z 217 glasovi za in 6 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EU mora razvijati močna partnerstva s svojimi sosedami. Okrepiti mora tesno sodelovanje z državami v svojem sosedstvu in s tem gospodarske in politične vezi ⁽¹⁾. Dogodki v državah vzhodne Evrope in Južnega Kavkaza imajo posledice za EU; ko se je ta razširila, so te države postale bližnje sosedbe. Njihova varnost, stabilnost in blaginja vse bolj vplivajo na razmere v EU. Tesnejše sodelovanje med EU in njenimi vzhodno-evropskimi partnerji, tj. Armenijo, Azerbajdžanom, Belorusijo, Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino, pa tudi sodelovanje med temi državami samimi, je ključnega pomena za zunanje odnose EU.

1.2 EU si prizadeva za rast in stabilnost v sosednjih državah vzhodnega partnerstva ter priznava pomen kmetijstva in panog, ki so višje ali nižje v verigi, za ohranitev in družbeno-gospodarski razvoj podeželja.

1.3 Ključna prednostna naloga za šest držav vzhodnega partnerstva je še vedno gospodarski razvoj, za katerega so potrebni tokovi kapitala, blaga, ljudi in znanja. To se lahko doseže samo v varnih razmerah, ki so pogoj za trajnostni razvoj, ob odpravi vse preveč prisotne korupcije.

1.4 EESO spodbuja diverzifikacijo podeželja v državah vzhodnega partnerstva, ki lahko z alternativnimi dejavnostmi in priložnostmi za večje zaposlovanje zagotovi dodaten vir prihodka.

1.5 EESO podpira Evropsko komisijo v njenih prizadevanjih, da z vsemi partnerskimi državami naveže stabilen dialog o razvoju kmetijstva in podeželja, ter je pripravljen pomagati pri politikah za izvajanje in reformah za vse, ki želijo, da bi kmetijstvo in razvoj podeželja postala ena od glavnih tem sodelovanja teh držav z EU. Večina naložb EU bi morala biti namenjena državam, v katerih sta kmetijstvo in razvoj podeželja prednostna naloga.

⁽¹⁾ Skupni posvetovalni dokument „Za novo evropsko sosedsko politiko“, 4. marec 2015.

1.6 EESO vztraja, da mora EU pomagati državam vzhodnega partnerstva pri pripravi dolgoročnih strategij za kmetijstvo in razvoj podeželja v sodelovanju z vsemi pomembnimi akterji, pa tudi pri vzpostavljanju potrebnih institucionalnih zmogljivosti na nacionalni in lokalni ravni.

1.7 EESO izraža željo, da bi se uporaba virov, ki jih EU dodeli državam vzhodnega partnerstva, strogo nadzorovala.

1.8 EESO se zavzema za strateško posodobitev kmetijskega sektorja v državah vzhodnega partnerstva, ki bi na trajnostni način povečala domačo proizvodnjo varne hrane. Odbor meni, da bi EU morala tem državam še naprej pomagati pri izboljševanju sanitarnih in fitosanitarnih standardov njihovih izdelkov in pripravi programov razvoja podeželja. Izraža upanje, da se bodo sporazumi o poglobljenem in celovitem območju proste trgovine (DCFTA) ustrezno izvajali in da bodo s tega vidika učinkoviti.

1.9 EESO pripisuje velik pomen evropskemu sosedskemu programu za kmetijstvo in razvoj podeželja, ki je bil sprejet v podporo temu sektorju, in izraža upanje, da bo program za kmetijstvo in razvoj podeželja (program ENPARD), skupaj z drugimi sedanjimi ali načrtovanimi programi v drugih državah, privedel do trajnostnega napredka v kmetijstvu in izboljšanja življenjskih pogojev na podeželju na celotnem območju vzhodnega partnerstva.

1.10 EESO je pripravljen seznanjati z izkušnjami EU in deliti njeno znanje, in sicer v okviru programa ENPARD in na podlagi trdnega partnerstva za razvoj podeželja in trajnostni razvoj kmetijskega potenciala obravnavanih regij. To bo pripomoglo k ustvarjanju delovnih mest, pa tudi k izboljšanju kakovosti življenja ljudi na podeželju. Podpora kmetijstva in razvoja podeželja je poleg tega eden glavnih elementov zaveze EU za vključujočo rast v njenem sosodstvu.

1.11 EESO vztraja, da je treba upoštevati izkušnje EU z reformo kmetijstva in podeželja v državah v predpristopnem procesu, pa tudi raznolike izkušnje in prizadevanja v partnerskih državah. Poziva k temu, da se veliko pozornosti nameni sodelovanju civilne družbe in vključevanju zainteresiranih strani v sektorju.

1.12 V tem mnenju EESO izraža tudi željo, da bi bila civilna družba veliko bolje zastopana v platformi 2 (Gospodarsko povezovanje in zblíževanje s politikami EU), v delovni skupini za kmetijstvo in razvoj podeželja, delovni skupini za okolje in podnebne spremembe z vidika spodbujanja okolju prijaznih tehnologij, inovacij in biotske raznovrstnosti, delovni skupini za sanitarna in fitosanitarna vprašanja ter odboru za MSP, kjer lahko Odbor veliko pomaga s svojim znanjem in izkušnjami.

1.13 Podpora kmetijstvu bi lahko postala temelj gospodarskih reform v državah vzhodnega partnerstva, na njem pa bi te države gradile močnejše gospodarske in trgovinske vezi z EU. To bi bila tudi zanesljiva zaščita v primeru motenj v trgovanju z drugimi državami.

2. Ozadje

2.1 Vzhodno partnerstvo sestavlja šest držav z dveh geografskih območij: Gruzija, Armenija in Azerbajdžan z Južnega Kavkaza na robu vzhodne Evrope in jugozahodne Azije med Črnim in Kaspijskim morjem ter Moldavija, Ukrajina in Belorusija. Razmere v teh državah so precej dinamične. Dve – Belorusija in Armenija⁽²⁾ – sta že članici Evrazijske gospodarske unije. V Ukrajini se kriza nadaljuje, stanje na področju državnih institucij in pravne države se nenehno slabša, kar očitno vodi k obsežnemu pojavu prilaščanja zemljišč⁽³⁾. Mejni spori med Armenijo in Azerbajdžanom še niso prenehali in škodljivo vplivajo na razvoj območja.

⁽²⁾ Predsedniki Kazahstana, Belorusije in Rusije so 29. maja 2014 podpisali pogodbo o Evrazijski gospodarski uniji, h kateri je 9. oktobra 2014 pristopila tudi Armenija. Njena pristopna pogodba je stopila v veljavo 2. januarja 2015.

⁽³⁾ http://www.bundestag.de/presse/hib/2015_01/-/357564

2.2 Odbor je pripravil več mnenj o vprašanih vzhodnega partnerstva⁽⁴⁾, vendar nikoli ni obravnaval problemov podeželskih območij, kmetijstva in trajnostnega razvoja v teh državah. Zato so glavna tema tega mnenja možnosti za boljši razvoj podeželskih območij in za doseganje trajnosti v tej regiji.

2.3 EU priznava pomen kmetijstva, podeželja in trajnostnega razvoja v državah vzhodnega partnerstva; program ENPARD je bil uveden ravno za podporo tem področjem.

2.4 Glavno orodje večstranskega vzhodnega partnerstva so platforme. Platforma 2 se ukvarja z gospodarskim povezovanjem med partnerskimi državami in EU ter približevanjem njenim politikam, s tem pa pomaga uresničevati cilje vzhodnega partnerstva. Cilj platforme 2 in različnih delovnih skupin ter področij, ki so organizirana v njenem okviru, je prispevati k pametnemu, trajnostnemu in vključujočemu razvoju prostega tržnega gospodarstva v partnerskih državah.

2.5 Glede na pomen kmetijstva in podeželja za prihodnji trajnostni in vključujoči razvoj držav vzhodnega partnerstva je bila konec leta 2012 ustanovljena delovna skupina za kmetijstvo in razvoj podeželja (angl. *ARD Panel*), ki je povezana s programom ENPARD.

2.6 Delovna skupina za okolje in podnebne spremembe obravnava predvsem sodelovanje za krepitev pridružitvenih sporazumov in postopno približevanje pravnemu redu EU na področju okolja in podnebnih sprememb. Sem sodi tudi spodbujanje uskladike s standardi EU, izmenjava informacij in primerov najboljše prakse, krepitev upravnih zmogljivosti in podpora razvoja civilne družbe. Med temami za razpravo in dejavnosti so med drugimi zmanjševanje količine odpadkov in recikliranje, onesnaževanje zraka, biotska raznovrstnost in gospodarjenje z vodnimi viri. Delovna skupina poleg tega poskuša navezati dialog na regionalni ravni o politikah, povezanih s podnebnimi spremembami, s čimer želi povečati prepoznavnost in pogajalske sposobnosti partnerskih držav ter sodelovati z državami članicami EU v svetovnih pogajanjih o podnebjju.

2.7 Leta 2014 je vzhodno partnerstvo zabeležilo precejšen napredek. Podpisani so bili pridružitveni sporazumi z Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino, ki se začasno že izvajajo. To v primeru Gruzije in Moldavije pomeni, da zanju že velja poglobljeno in celovito območje proste trgovine, za Ukrajino pa je bilo začasno izvajanje tega dela sporazuma predstavljeno do konca leta 2015. Pridružitveni sporazumi ter sporazum o poglobljenem in celovitem območju proste trgovine določajo ambiciozne načrte za politične, gospodarske in socialne reforme, s čimer države članice, ki so jih podpisale, približujejo EU.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Področji kmetijstva in razvoja podeželja v državah vzhodnega partnerstva se razlikujeta po svoji naravi, sestavi in sorazmerni velikosti, ki jih je treba obravnavati z vidika tradicije, kulture in organizacijskih metod posameznih držav. Podnebje, naravni viri in geografska lega postavljajo naravne ovire.

3.2 Kmetijstvo je glavna panoga v gospodarstvu vseh držav vzhodnega partnerstva. Zaposluje velik del prebivalstva in ima, po desetletjih problemov, še vedno velik potencial za razvoj. Storit je treba vse, da bo razvoj bolj produktivnega kmetijstva koristil kmetom in podeželskim območjem.

3.3 V številnih državah vzhodnega partnerstva je veliko podeželskega prebivalstva, ki do določene mere živi od majhnih in razdrobljenih parcel ter uporablja občinske ali državne pašnike. Ti mali kmetje imajo zelo omejena sredstva z nizkim potencialom rasti. V mnogih primerih nanje odpade tako rekoč celotna proizvodnja kmetijskih izdelkov države. Njihovi izdelki so pogosto namenjeni predvsem samooskrbi ali delni samooskrbi. Prodajo morebitnih presežkov dodatno otežujejo slabe povezave z organiziranimi trgi ter propadla in uničena infrastruktura na podeželju. Glavni problemi (zlasti na Južnem Kavkazu) so pomanjkanje sodelovanja, usposabljanje in izobraževanje v tem sektorju ter neustrezen sistem obdavčevanja.

⁽⁴⁾ UL C 12, 15.1.2015, str. 48, UL C 161, 6.6.2013, str. 40, UL C 299, 4.10.2012, str. 34, UL C 248, 25.8.2011, str. 37, UL C 277, 17.11.2009, str. 30.

3.4 Dinamika kmetijskih trgov in nihanja cen hrane so pokazali, da morajo države vzhodnega partnerstva razdelati kmetijske politike in politike razvoja podeželja, vključno z ukrepi za male kmete. Po eni strani morajo posodobiti kmetijstvo in povečati trajnostno proizvodnjo, po drugi pa razvijati podeželska območja in infrastrukturo ter izboljšati možnosti za prihodke, ki bi omogočili večjo kakovost življenja, družinam pa zagotovili boljšo prihodnost.

3.5 Večina držav pripravlja programe regionalnega razvoja, tudi pilotne, ki naj bi izboljšali možnosti za prihodek in zaposlitev iz alternativnih dejavnosti na podeželju. Poleg tega naj bi spodbudili razvoj in diverzifikacijo gospodarstva teh območij ter zmanjšali regionalne razlike⁽⁵⁾.

3.6 Podeželsko prebivalstvo v vseh državah vzhodnega partnerstva je bilo dolgo obravnavano kot nekaj samoumevnega in pogosto prezrto v politikah in pri načrtovanju. Ena od posledic takšne politične „neobravnave“ je postopno zmanjševanje števila prebivalcev na podeželju, saj se tisti, ki so gospodarsko aktivni, selijo v mesta ali tujino. Takšni negativni demografski trendi in potreba po močnem delovno aktivnem prebivalstvu, ki podpira kmetijsko proizvodnjo, kažejo, da je treba izboljšati kakovost infrastrukture in zdravstvenega varstva ter v odgovor sprejeti trdnjše politične in institucionalne zaveze.

3.7 Kmetijstvo na Južnem Kavkazu ne izkorišča svojega celotnega potenciala; trenutno ga zaznamujejo nizka produktivnost in slaba konkurenčnost. Razvoj kmetijstva med drugim zavirajo degradacija naravnega kapitala (zemlje, vode, gozdov ipd.), gorat relief, zmanjšana pridelava poljščin in vzreja živali, slabša biotska raznovrstnost in nihanje okoljskega ravnovesja. Revščina na podeželju, premalo možnosti za zaposlitev in nizki življenjski standardi so med dejavniki, ki povečujejo ranljivost Južnega Kavkaza.

3.8 Še vedno so razlike med državami vzhodnega partnerstva glede standardov, predpisov, zakonodaje in informacij za primerjavo. Nujni so skupni standardi, ki morajo biti usklajeni z mednarodnimi standardi in standardi EU. Sem sodijo tudi ukrepi za nadzor skladnosti, tj. spremljanje in inšpekcije v zvezi z veljavnimi predpisi. Sistemi za zagotavljanje varnosti hrane in zdravja živali so zlasti v državah Južnega Kavkaza slabo razviti. Za njihovo usklajitev s sanitarnimi in fitosanitarnimi standardi, zlasti z veterinarsko sanitarnimi standardi za živali in živalske izdelke, bo potrebnih veliko prizadevanj in veliko dela.

3.9 EESO meni, da je treba storiti vse, da bo razvoj bolj produktivnega kmetijstva koristil potrošnikom, kmetom in na splošno kmetijskim območjem, ki so v vsaki državi pogosto med najrevnejšimi regijami. Zaradi tega je EU v preteklih letih sprejela obsežen svezjen programov, namenjenih njenim vzhodnim partnerjem. Ti programi so tako specifični in namenjeni zagotavljanju posebne tehnične pomoči kot tudi splošni in usmerjeni v celotni sektor. Sprejeti so tudi programi za podporo temeljitih reform v kmetijstvu, pri razvoju podeželja in v zvezi z varnostjo hrane. EESO se v vseh primerih zavzema za to, da se učinkovitost kmetijskih reform strogo spremlja v vseh državah vzhodnega partnerstva.

3.10 EESO spodbuja Evropsko komisijo in Evropski parlament, naj z vsako posamezno državo navežeta obnovljen in globlji politični dialog o strateškem načrtovanju in reformah v kmetijstvu, gozdarstvu in na področju trajnostnega razvoja. Pri tem naj spoštujeta določena pravila in spodbujata konkurenčnost kmetijstva ter preglednost domačih kmetijskih trgov.

3.11 EESO meni, da je treba za podporo razvoja kmetijstva v državah vzhodnega partnerstva najprej ustanoviti lokalne kmetijske organizacije in jih krepiti v okviru razvojnih projektov, katerih namen je izboljšati zastopanost kmetov in povečati njihovo udeležbo v procesu sprejemanja odločitev.

⁽⁵⁾ Gruzija je leta 2014 začela izvajati drugi program regionalnega razvoja, da bi še naprej podpirala in izboljševala družbeno-gospodarski razvoj vseh devetih regij ter življenjske pogoje prebivalstva. Armenija je v letu 2014 nadaljevala izvajanje programa za podporo regionalnega razvoja. Moldavija ima koristi od novega programa, katerega cilj je izboljšati regionalno in projektno načrtovanje v severnih, južnih in osrednjih razvojnih regijah. Azerbajdžan pa je začel izvajati nov program regionalnega razvoja.

3.12 V središču dejavnosti EU v državah vzhodnega partnerstva bi moralo biti podjetništvo. Ne sme se pozabiti, da je spodbujanje podjetništva na podeželju izredno pomembno. To je mogoče doseči z zagotovitvijo ustreznega poslovnega okolja, tj. dostopa do začetnega kapitala, bančnih posojil in primernih davčnih spodbud.

3.13 Po mnenju EESO je ključno poudarjati in krepiti vlogo žensk in mladih v kmetijstvu in v družbi na podeželju, tako da se jih v večjem obsegu vključi v poklicno usposabljanje in se zanje v načrtih razvoja podeželja sprejmejo posebni ukrepi.

3.14 Odbor upa, da bo delovna skupina za okolje in podnebne spremembe uspešna pri izvajanju treh naslednjih projektov, ki so del platforme 2 za gospodarsko povezovanje in zблиževanje s politikami EU: skupni okoljski informacijski sistem (SEIS) ⁽⁶⁾, projekt GREEN ⁽⁷⁾ in sveženj Clima East ⁽⁸⁾.

3.15 EESO poziva Evropsko komisijo in Evropski parlament, naj nadaljujeta prizadevanja za izboljšanje okoljskega upravljanja, zbiranja podatkov in sistemov upravljanja v regiji vzhodnega partnerstva, da se tem državam pomaga pri blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje ter osredotočenju na okolju prijazne politične ukrepe, pa tudi, da se jim predstavijo trajnostni vzorci potrošnje in proizvodnje.

3.16 EESO priznava pomen programa za trajnostni razvoj Okolju prijaznejše gospodarstvo v regiji vzhodnega partnerstva (EaP GREEN), ki ga izvaja OECD v sodelovanju z Ekonomsko komisijo Združenih narodov za Evropo (UNECE), Okoljskim programom Združenih narodov (UNEP) in Organizacijo Združenih narodov za industrijski razvoj (UNIDO), da bi pomagala državam v tej regiji pri njihovem prehodu k okolju prijaznejšemu gospodarstvu.

4. Ugotovitve o posameznih državah

4.1 *Armenija*

4.1.1 Kmetijstvo je najpomembnejša gospodarska panoga v Armeniji. Približno tretjina prebivalstva živi na redko poseljenih in gorskih podeželskih območjih, pomemben vir za preživetje pa je kmetijstvo z nizko porabo sredstev ter samooskrbno in deloma samooskrbno kmetijstvo. Male kmetije ustvarijo praktično skoraj vso bruto kmetijsko proizvodnjo (približno 97 %).

4.1.2 Armenija je izvedla enega najobsežnejših programov zemljiške reforme; do sredine leta 1994 je bila večina kmetijskih površin privatizirana in razdeljena na več kot 1,2 milijona parcel.

4.1.3 Zemljiški viri te države so omejeni, saj je na njenem teritoriju le 16,8 % obdelovalnih površin. Rodovitna vulkanska zemlja omogoča gojenje pšenice in ječmena ter pašo živali. Namakalne kulture vključujejo marelice, breskve, slive, jabolka, češnje, orehe, kutine, fige, granatna jabolka in drugo sadje ter grozdje, iz katerega proizvajajo mednarodno znan vinjak.

4.1.4 Pogajanja o pristopnem sporazumu, vključno s sporazumom o poglobljenem in celovitem območju proste trgovine DCFTA, so se zaključila julija 2013. Ker pa se je Armenija, kot je bilo objavljeno septembra 2013, pridružila carinski uniji, pridružitveni sporazum ni bil podpisan, saj je bil nezdržljiv s članstvom v uniji. Evropska unija še naprej sodeluje z Armenijo na vseh področjih, ki so združljiva s to odločitvijo.

4.2 *Azerbajdžan*

4.2.1 Gospodarstvo Azerbajdžana je odvisno od nafte in plina, ki sta vodilni panogi, kmetijstvo pa je ključni segment gospodarstva, ki ne temelji na nafti. Skoraj polovica Azerov živi na podeželju in so odvisni od kmetijstva.

⁽⁶⁾ Ta projekt je namenjen spodbujanju zaščite okolja v regiji vzhodnega partnerstva, za katero naj bi tudi veljala načela SEIS.

⁽⁷⁾ Splošni cilj projekta GREEN je podpora partnerskim državam v njihovih prizadevanjih za prehod k okolju prijaznejšemu gospodarstvu s prekinitvijo povezave med gospodarsko rastjo ter degradacijo okolja in izčrpavanjem virov.

⁽⁸⁾ Sveženj Clima East je podpora pri blažitvi posledic podnebnih sprememb in prilagajanju nanje v regiji vzhodnega partnerstva. Cilj je postopna uskladitev s pravnim redom EU na področju okolja in podnebnih sprememb.

4.2.2 Najpogostejša je mešana pridelava s podobnimi kulturami pridelkov. Glavni pridelki v azerbajdžanskem kmetijstvu so namenjeni prodaji na trgu: to so grozdje, bombaž, tobak, agrumi in zelenjava. Pomembni so še živinoreja, mlečni izdelki, vino in žgane pijače.

4.2.3 EU in Azerbajdžan sta pogajanja o pristopnem sporazumu začela leta 2010 (ki pa ne zajema sporazuma DCFTA zaradi prošnje za pristop k STO, ki še ni rešena). Azerbajdžanska vlada je leta 1997 sekretariatu STO poslala uradno prošnjo za članstvo, razprave pa so še v teku.

4.3 Belorusija

4.3.1 V kmetijstvu Belorusije je zaposlena približno ena desetina delovne sile. Prevladujejo velike kolektivne in državne kmetije. V državi prevladujeta pridelava mešanih kultur in živinoreja. Pomembne poljščine so krompir, sladkorna pesa, ječmen, pšenica, rž in koruza; velik odstotek žit se uporablja za živilsko krmo. Glavne rejne živali so govedo, perutnina in prašiči. Skoraj dve petini površine države pokrivajo gozdovi, ki se izkoriščajo za proizvodnjo lesnih in papirnatih izdelkov.

4.3.2 Ratifikacija sporazuma o partnerstvu in sodelovanju med EU in Belorusijo (sklenjen leta 1995) je od leta 1997 zamrznjena zaradi političnih razmer v državi.

4.3.3 Belorusija je leta 1993 zaprosila za članstvo v STO; pristopni proces še traja.

4.4 Gruzija

4.4.1 Kmetijstvo Gruzije je ključnega pomena za njeno prebivalstvo, saj zagotavlja pomembno varnostno mrežo na podeželju, kjer živi skoraj polovica prebivalcev. Kmetijska zemljišča so močno razdrobljena: 95 % kmetov je „malih“, običajno imajo približno 1,2 hektarja in dve kravi na družino. Privatizacija zemljišč v 90-ih letih je to razdrobljenost še povečala, posledica pa je nov razred približno pol milijona „kmetov“, ki se obravnavajo kot samozaposleni.

4.4.2 Kmetijska proizvoda z največjo vrednostjo sta mleko in meso. Živinorejci uporabljajo zelo majhno količino visokokakovostne krme in se zanašajo na pašo in seno pozimi, ki sta zastonj oziroma vsaj izredno poceni. Zaradi tega je mlečnost nizka, konkurenčna proizvodnja mesa pa izredno težka. Zelo pomemben del kmetijstva je tudi pridelava vina. Večina kmetijskih dejavnosti je zgoščenih v rodovitnih poplavnih rečnih dolinah, glavni pridelki pa so agrumi, grozdje in oreški.

4.4.3 Odnose med EU in Gruzijo je usmerjal sporazum o partnerstvu in sodelovanju, ki ga je nadomestil pridružitveni sporazum EU-Gruzija, vključno s sporazumom DCFTA. Podpisan je bil 27. junija 2014, začasno pa se izvaja od 1. septembra 2014. Sporazum DCFTA na področju trgovine s kmetijskimi izdelki vključuje ambiciozne koncesije. Uvoz kmetijskih izdelkov EU v Gruzijo je v celoti liberaliziran.

4.5 Moldavija

4.5.1 Kmetijstvo je za Moldavijo izredno pomembno. 75 % območja države so kmetijske površine. Večina se uporablja za gojenje začasnih kultur, približno ena desetina pa za gojenje trajnih kultur. Moldavska družba je pretežno podeželska; kmetijstvo zaposluje 26,4 % delovno aktivnega prebivalstva in ustvari 14,6 % BDP države.

4.5.2 Zaradi zemljiške reforme se je struktura rabe kmetijskih površin spremenila. Po privatizaciji v 90-ih letih je večina zemljišč razdeljena v majhne individualne parcele. V zasebni lasti je v povprečju 1,4 hektarja, ki so še dodatno razdeljeni na ločene parcele glede na vrsto zemljišča (obdelovalno, sadovnjaki, vinogradi) in med približno 1 milijon naslovnikov. 0,66 milijona hektarjev vseh kmetijskih površin je v lasti javnega sektorja (26,2 %), 1,84 % milijona hektarjev pa je v zasebni lasti ali namenjena zasebni uporabi (73,8 %).

4.5.3 Z vidika vrednosti kmetijske proizvodnje je najpomembnejša pridelava rastlin, ki ustvari dve tretjini skupne vrednosti, reja živali in storitve pa ustvarijo 30 % oziroma 2,4 %. Kmetijska proizvoda z največjo vrednostjo sta grozdje in mleko.

4.5.4 Odnose med EU in Moldavijo je od leta 1998 dalje usmerjal sporazum o partnerstvu in sodelovanju, ki ga je nadomestil pridružitveni sporazum EU-Moldavija. Podpisan je bil 27. junija 2014 in vključuje sporazum DCFTA, ki se začasno izvaja od 1. septembra 2014.

4.6 Ukrajina

4.6.1 Pidelava poljščin je v Ukrajini zelo razvita, deloma zaradi bogate zemlje in ugodnih podnebnih razmer. Pidelava žit in krompirja je med najbolj produktivnimi v Evropi, Ukrajina pa je tudi ena od največjih proizvajalk sladkorne pese in sončničnega olja. Živinoreja je manj razvita od pridelave poljščin, vendar pa je njena splošna produktivnost še vedno večja kot v večini drugih evropskih držav.

4.6.2 Pogajanja o novem pridružitvenem sporazumu, vključno z DCFTA, so potekala med letoma 2007–2011. Sporazum je bil parafiran leta 2012. Politični del pridružitvenega sporazuma je bil končno podpisan 21. marca 2014, preostali deli, tudi sporazum DCFTA, pa 27. junija 2014. Od 23. aprila 2014 EU Ukrajini enostransko zagotavlja avtonomne trgovinske preferencialne, da bi jo podprla v aktualni situaciji.

4.6.3 Julija 2014 se je začel izvajati projekt za izboljšanje sistema nadzora nad varnostjo hrane v Ukrajini (angl. *Improvement of Food Safety control System in Ukraine*, IFSSU), ki ga financira EU. Cilj je izboljšati sanitarno kakovost prehrabnih proizvodov in povečati zaupanje ukrajinskih potrošnikov v domačo proizvodnjo. EU poleg tega pomaga državni veterinarski in fitosanitarni službi izboljšati sistem zagotavljanja varne hrane „od kmetije do mize“. Projekt IFSSU, za katerega je namenjenih skoraj 3,8 milijona EUR za 33 mesecev, je del prednostnega področja Varnost hrane in zanesljiva preskrba s hrano.

5. Pomen programa ENPARD

5.1 Program ENPARD je bil uveden z dvema skupnima sporočiloma Evropske komisije in Evropske službe za zunanje delovanje, objavljenima marca in maja 2011, v okviru zaveze EU za vključujočo rast in stabilnost v njenem sosodstvu, s katero priznava potencialni pomen kmetijstva za varnost hrane, trajnostno proizvodnjo in zaposlovanje na podeželju.

5.2 EU je z vsemi partnerskimi državami pripravljena voditi dialog o programu ENPARD ter pomagati pri izvajanju z njim povezanih politik in reform vsem tistim, ki si prizadevajo za to, da bi kmetijstvo in razvoj podeželja postala glavni element sodelovanja z EU. To zajema tudi pomoč pri pripravi dolgoročnih strategij za kmetijstvo in razvoj podeželja v sodelovanju z vsemi pomembnimi akterji, pa tudi pri vzpostavljanju potrebnih institucionalnih zmogljivosti na nacionalni in lokalni ravni.

5.3 Program je v Gruziji že obrodil sadove: zakon o kmetijskih zadrugah, mrežo 54 središč za informacije o kmetijski strategiji in posvetovanje itd. Evropska unija je 11. marca 2014 podpisala štiri sporazume o finančni pomoči v višini skupaj 15 milijonov EUR, da bi v okviru tega programa v Gruziji podprla male kmete. Namen teh projektov, ki se bodo izvajali v vseh regijah Gruzije, je tehnična pomoč pri ustanovitvi več kot 160 zadrug, ki naj bi malim kmetom omogočile skupno delovanje, s čimer bodo lahko izkoristili ekonomijo obsega, povečali učinkovitost in izboljšali svoje povezave s trgom. Celotna podpora iz programa ENPARD za Gruzijo znaša 52 milijonov EUR za pet let (marec 2013–marec 2018).

5.4 Podpora EU Armeniji je v obdobju 2011–2013 znašala 157 milijonov EUR (v obdobju 2007–2010 pa 98,4 milijona EUR). Decembra 2013 je EU v okviru evropske sosedске politike odobrila dodatna sredstva v višini 41 milijonov EUR za podporo civilni družbi, regionalnemu razvoju in kmetijstvu Armenije. Od tega je bilo 25 milijonov EUR dodeljenih za izvajanje programa ENPARD v tej državi. Sredstva bodo zlasti porabljena za izboljšanje delovanja kmetijskih institucij, podporo razvoju združenj kmetov, pripravo kmetijskih statistik in izboljšanje dostopa armenskih državljanov do hrane, ki si jo lahko privoščijo. Z vsem naštetim naj bi se izboljšale tudi razmere na podeželju, in sicer z odpiranjem delovnih mest, razvojem javno-zasebnih partnerstev in usposabljanjem delovne sile.

5.5 V Moldaviji se je program za ožvitev gospodarstva na podeželju, ki se izvaja od leta 2010, izkazal kot koristen za ustvarjanje delovnih mest v pokrajinah te države. Kmetijstvo in razvoj podeželja sta bila opredeljena kot glavni področji razvojnega sodelovanja med Moldavijo in EU v letih 2014–2017, katerima je bilo dodeljenih od 100 do 120 milijonov EUR pomoči. Poleti 2014 je bil sprejet obsežen program ENPARD za Moldavijo s proračunom v višini 64 milijonov EUR. Program se je začel izvajati na začetku leta 2015. Finančna in tehnična podpora je namenjena kot pomoč pri izvajanju obsežne dolgoročne razvojne strategije, ki jo je pripravila vlada. Finančna podpora bo povečala konkurenčnost kmetijstva in poglobila razpravo o razvoju novih politik.

6. Vloga EESO

6.1 EESO se zaveda ključne vloge civilne družbe v državah vzhodnega partnerstva in je pripravljen aktivno pomagati ter deliti svoje znanje za razvoj bolj učinkovitejšega kmetijstva. To želi doseči predvsem s:

- pomočjo pri evidentiranju organizacij civilne družbe na področjih kmetijstva in trajnostnega razvoja ter pri izboljšanju stanja z odprtim in vključujočim dialogom s širokim naborom zainteresiranih strani,
- delitvijo svojega znanja, zlasti znanja novih držav članic, ki bo koristno pri opredelitvi posebnih meril in postopkov za ustanavljanje resnično zastopniških organizacij civilne družbe na področju kmetijstva in okolja ter njihovo vključevanje v postopek sprejemanja odločitev v državah vzhodnega partnerstva,
- izmenjavo primerov najboljše prakse na področjih, kot so kmetijstvo, mreže za razvoj podeželja, trajnostni razvoj, podjetništvo in družbena odgovornost podjetij,
- aktivnejšim sodelovanjem pri delu platforme vzhodnega partnerstva 2 za gospodarsko povezovanje in zbliževanje s politikami EU, zlasti v delovni skupini za kmetijstvo in razvoj podeželja ter za okolje in podnebne skupine, kjer bo spodbujal okolju prijazne tehnologije in inovacije ter biotsko raznovrstnost.

V Bruslju, 16. septembra 2015

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Henri MALOSSE

PRILOGA I⁽¹⁾**Pomoč EU državam vzhodnega partnerstva (2014–2020)**

Država	Sredstva v obdobju 2014–2017 (v mio EUR)	Glavno področje podpore	Okvirna dodelitev (%)
Armenija	140–170	razvoj zasebnega sektorja	35
		reforma javne uprave	25
		reforma pravosodja	20
Azerbajdžan	77–94	regionalni razvoj in razvoj podeželja	40
		reforma pravosodja	20
		izobraževanje in pridobivanje spretnosti	20
Belorusija	71–89	socialno vključevanje	30
		okolje	25
		lokalni in regionalni gospodarski razvoj	25
Gruzija	335–410	reforma javne uprave	25
		kmetijstvo in razvoj podeželja	30
		reforma pravosodja	25
Moldavija	335–410	reforma javne uprave	30
		kmetijstvo in razvoj podeželja	30
		reforma policije in upravljanje meja	20
	Sredstva za leto 2014		
Ukrajina	355 milijonov EUR	posebni ukrep, povezan s pogodbo o podpori za konsolidacijo države	

⁽¹⁾ Informacije na spletni strani Evropske službe za zunanje delovanje: http://eeas.europa.eu/enp/documents/financing-the-enp/index_en.htm

PRILOGA II

https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/Joint_statement_16_04_2015.pdf
